

**2022-2026-жылдар аралыгында Кыргыз Республикасынын расмий
статистикасын өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүү программасы**

Мазмуну

Киришүү

1. Статистиканын учурдагы абалын кыскача баалоо
2. Стратегиялык максат жана өнүктүрүүнүн приоритеттүү багыттары
3. Улуттук статистика тутумунун институционалдык жана уюштуруучулук реформалары
Расмий статистиканын укуктук негиздерин өнүктүрүү жана бекемдөө
Улуттук статистикалык тутум
Кыргыз Республикасынын Статистика боюнча кеңеши
Улутстатком тутумунун түзүмүн жаңы бизнес процесстерди киргизүү менен оптималдаштыруу
4. Маалыматтарды топтоо, иштетүү жана жайылтуунун комплекстүү статистикалык тутуму
Респонденттердин отчеттук ишин жеңилдетүү
Административдик маалыматтарды статистикалык максаттарда колдонуу
Мамлекеттик маалыматтарды башкарууга катышуу
Топтоонун жана иштетүүнүн комплекстүү тутумдары
Сапатты башкаруу тутуму
Метамаалыматтарды башкаруу тутуму
Ишканалардын статистикалык регистри
Статистикалык каттоолор
Региондук (муниципалдык) статистиканы же калктуу пункттардын статистикасын жакшыртуу
Статистикалык маалыматтарды жайылтуу
Пайдалануучулар менен коммуникацияларды жакшыртуу
5. Статистикалык өндүрүштү же статистикалык методологияны өркүндөтүү
Улуттук эсептер
Айыл чарба статистикасы
Энергетика статистикасы
Өнөр жай статистикасы
Курулуш жана инвестициялар статистикасы

Баалардын статистикасы

Ишканалар жана финансы статистикасы

Керектөө рыногу жана кызмат көрсөтүүлөр статистикасы

Маалыматтык-коммуникациялык технологиялар статистикасы

Эмгек жана иш менен камсыздуулук статистикасы

Товарлардын тышкы соодасы жана кызмат көрсөтүүлөр статистикасы

Үй чарба статистикасы

Социалдык статистика

Демографиялык статистика

Гендердик статистика

Айлана-чөйрө статистикасы

Туризм статистикасы

Туруктуу өнүгүү максаттарынын статистикасы

6. Маалыматтык-технологиялык инфратүзүмдү модернизациялоо

7. Статистикалык интеллектуалдык потенциалды күчөтүү

8. Эл аралык кызматташтыкты кеңейтүү

9. Программанын иш-чараларын каржылоо жана жана аны ишке ашыруудагы тобокелдиктер

10. Программанын аткарылышына мониторинг жүргүзүү жана баалоо

Киришүү

Расмий статистикалык маалымат аткаруу бийлик органдарды, бизнес, илим жана жарандарды объективдүү жана калыс маалыматтар менен камсыздоо менен бирдикте негизделген чечимдерди жана кызматташтыкты колдоо үчүн заманбап коомдо маанилүү роль ойнойт.

Өзгөчө Туруктуу өнүгүү максаттарынын көрсөткүчтөрүнүн алкагында жана глобалдашуу, интеграциялык процесстерди тереңдетүү, санариптик технологиялардын ыкчам өнүгүү шарттарында Маалыматтарга жана статистикалык маалыматтарга болгон суроо-талаптын өсүшү расмий статистиканы өндүрүүдө терең өзгөрүүлөрдү талап кылууда.

2022-2026-жылдар аралыгында Кыргыз Республикасынын (мындан ары – КР) расмий статистикасын өнүктүрүүнүн орто мөөнөттүү программасы (мындан ары – Программа) 2030-жылга карата Туруктуу өнүгүү максаттарына (мындан ары – ТӨМ), КР Президентинин 2018-жылдын 31-октябрындагы № 221 Жарлыгы менен бекитилген 2018-2040-жылдардын аралыгында КР өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясына, КР Президентинин 2021-жылдын 12-октябрындагы №435 Жарлыгы менен бекитилген 2026-жылга чейин КР өнүктүрүүнүн улуттук программасына, өлкөнүн экономикалык жана социалдык өнүгүүсүнүн башка жалпы улуттук жана мамлекеттик программаларына натыйжалуу жана сапаттуу мониторинг жүргүзүү үчүн ишенимдүү жана жогорку сапаттуу маалыматтарды берүү максатында иштелип чыкты.

Программа реформалоонун кийинки этаптарын жана КР улуттук статистика тутумун алдыңкы беш жылда өнүктүрүүнүн маанилүү багыттарын аныктайт.

Программанын негизине БУУнун Статистикалык комиссиясынын статистикалык ишмердикти өнүктүрүү, статистикалык стандарттарды колдонуу, концепцияларды, ыкмаларды иштеп чыгуу жана аларды улуттук деңгээлде пайдалануу маселелери боюнча сунуштамалар, ошондой эле 2020-2021-жылдары БУУнун Европа экономикалык комиссиясынын, Европа эркин соода ассоциациясынын жана Европа Бирлигинин Статистикалык кызматынын эл аралык эксперттери тарабынан жүргүзүлгөн өлкөнүн улуттук статистикалык тутумунун Глобалдык баалоосунун сунуштамалары киргизилген.

1. Статистиканын учурдагы абалын кыскача баалоо

2019-жылы КРнын Өкмөтүнүн 2015-жылдын 24-мартындагы №144 токтому менен бекитилген 2015-2019-жылдарга карата КРнын мамлекеттик статистикасын өнүктүрүү жана өркүндөтүү программасы иш жүзүнө ашырылган.

Программанын иш-чараларын жүзөгө ашыруу Дүйнөлүк банк тарабынан каржыланган «Статистиканы өнүктүрүүнүн улуттук стратегияларын ишке ашыруу» долбоорунун (KGSTAT, 2,5 млн. сом грант) жана өнүктүрүү боюнча башка өнөктөштөрдүн долбоорлорунун алкагында, ошондой эле КР мамлекеттик бюджетинен статистика органдары үчүн жыл сайын бөлүнүүчү каражаттардын эсебинен ишке ашырылган.

Программанын максаттарына жана милдеттерине ылайык, Глобалдык баалоонун жыйынтыктарын ийгиликтүү ишке ашыруу улуттук статистика тутумунун потенциалын күчөтүүгө түрткү берди. Жалпысынан Кыргызстандын расмий статистикасы акыркы жылдары институционалдык жана маңыздык жактан алганда бир кыйла жакшырды.

2019-жылы БУУнун расмий статистика жаатындагы негиз салуучу принциптери менен толук шайкеш келтирилип иштелип чыккан «Расмий статистика жөнүндө» КР Мыйзамы кабыл алынды.

2008-жылдагы улуттук эсептер тутумун (мындан ары УЭС-2008) ишке киргизүү максатында, ички дүң продукттун (ИДП) көлөмүнө жана түзүмүнө таасир этүүчү көрсөткүчтөрдү баалоо боюнча төмөнкүдөй иш-чаралар жүргүзүлдү: мыйзамсыз ишмердикти баалоо; кыйыр түрдө өлчөнүүчү финансылык ортомчулук кызмат көрсөтүүлөрү; турак жайдын ээси тарабынан жүргүзүлүүчү жана талап кылынуучу турак жай кызмат көрсөтүүлөрү; Улуттук банктын кызмат көрсөтүүлөрүн чыгаруу; илимий-изилдөө иштерине кеткен чыгымдардын эсептери жана аларды капиталдаштыруу; улуттук байлыктардын айрым көрсөткүчтөрүн аныктоо; пенсиялык фонддордогу үй чарба активдерин түзөтүүлөр.

2014-2016-жылдардагы байкоо жүргүзүлбөгөн экономикалык иштердин эксперименталдык эсептөөлөрү эмгек чыгымы ыкмасы менен, ал эми 2010-2017-жылдардагы кварталдык улуттук эсептердин эсептөөлөрү дискреттик негизде жүргүзүлдү.

Төлөм балансы жана УЭС-2008 боюнча алтынчы колдонмонун көрсөтмөлөрүн иш тажрыйбага киргизүү максатында, түз чет өлкөлүк инвестициялар жөнүндө маалыматтарды топтоо формаларынын контроль жана таасир этүү, туунду ишканалар менен байланышы, ошондой эле багыттуулук принцибинин ордуна актив/пассив принцибинин негизинде маалыматтарды берүү боюнча бөлүктөрү кайра каралып чыкты.

ЕАЭБдин мүчө мамлекеттери менен товарлардын өз ара соода жүгүртүүсү статистикасын уюштуруу жана ишке киргизүү боюнча тиешелүү уюштуруучулук, методологиялык жана технологиялык иштер аткарылды.

Республиканын бардык региондорунда САPI-технологияларды (планшеттерди) пайдалануу менен үй чарбалардын калкына үй чарбалардын бюджетин жана жумушчу күчүн интеграциялык изилдөө, калктын аткаруу

бийлигинин мамлекеттик органдарынын ишине болгон ишениминин деңгээлин аныктоонун тандалма изилдөөсү, уюштурулбаган туристтерди кабыл алуучу үй чарбаларды изилдөө боюнча сурамжылоо жүргүзүлдү.

Бааларга жана керектөө бааларынын эсептерине баалоо жүргүзүү үчүн товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн керектөө топтому жаңыланды, буга 9 калктуу пункттардагы байкоолор кошулду, бул керектөө бааларынын индекстерин бир кыйла так эсептөөгө шарт түздү.

Респонденттердин ишин жеңилдетүү максатында, административдик маалыматтарды статистикалык максаттарда колдонуу боюнча иштер жүзөгө ашырылды. «Түндүк» ведомстволор аралык электрондук өз ара аракеттешүү тутумун (мындан ары – «Түндүк» ВЭӨТ) колдонуу менен КР Улуттук статистика комитети (мындан ары – Улутстатком) бажы кызматы менен биргеликте бажы декларацияларынын базасын алуу боюнча иштерди жүргүздү. Бажы жана каттоо кызматтарынан маалыматтарды алуу боюнча иштер аткарылды. КР Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлиги менен бирдикте «Иштердин жалпы республикалык классификатору» иштелип чыкты жана бекитилди (ISCO-08 негизинде).

Санариптик технологияларды жайылтуунун алкагында, статистикалык отчеттуулуктарды электрондук топтоого өткөрүү максатында, Улутстатком тарабынан акыркы жылдары маалыматтарды топтоо жана иштеп чыгуу боюнча жаңы заманбап ыкмаларды ишке киргизүү үчүн өнүгүү боюнча өнөктөштөрдүн техникалык колдоосун тартуу иштери туруктуу негизде жүргүзүлүүдө. Россия Федерациясынын грантынын эсебинен «Өз ара жана тышкы соода» автоматташтырылган статистика тутуму (ӨТС АСТ) иштелип чыкты жана өнөр жайлык колдонууга кабыл алынды. Статистикалык отчеттуулуктардын негизги чөйрөсүн топтоо жана иштеп чыгуу үчүн Германия эл аралык кызматташтык коомунун (GIZ) техникалык колдоосу менен «Статистика» статистикалык маалыматтарды башкаруу автоматташтырылган маалыматтык тутумун («Статистика» СМБ АМТ) иштеп чыгуу боюнча иштер жүргүзүлүүдө.

Ресурстук-методикалык борбордун базасында Статистикалык изилдөөлөр жана квалификацияны жогорулатуу институту түзүлгөн, бул институттун негизги милдети статистикалык эсеп чөйрөсүндөгү методологияны иштеп чыгуу жана өркүндөтүү, статистика органдарынын кызматкерлеринин интеллектуалдык потенциалын жогорулатуу болуп саналат.

Статистикалык маалыматтардын пайдалануучулары менен өз ара аракеттенүүнүн заманбап жана ачык тутумун түзүүгө багытталган 2019-2023-жылдарга карата Улутстаткомдун Коммуникациялык стратегиясы иштелип чыкты.

Масс-медиа өкүлдөрү, ошондой эле министрликтер жана административдик ведомстволор үчүн республиканын социалдык-экономикалык өнүгүүсүнүн жыйынтыктары тууралуу пресс-конференциялар ар бир ай сайын өткөрүлүп турат.

Улутстаткомдун расмий сайты колдонуу жарыялана турган маалыматтардын санынын көбөйүшүнө шарт түздү, мында Ачык маалыматтар порталы түзүлүп, StatKG мобилдик тиркемеси иштелип чыкты.

Пайдалануучулардын кеңири чөйрөсүн камтуу үчүн социалдык түйүндөрдү жана инфографиканы колдонуу иш тажрыйбага киргизилди. Google analyticстин маалыматтары боюнча Улутстаткомдун сайты пайдалануучулардын саны 2016-жылы 82 миң адамды түзсө, бул сан 2021-жылы 547 миңге чейин көбөйгөн.

ТӨМ көрсөткүчтөрүн жайылтуу максатында Улутстатком Open SDG платформасын иштеп чыкты, мында ТӨМдүн 160 көрсөткүчү үчүн SDMX форматындагы маалыматтар жана метамаалыматтар жайгаштырылган.

ТӨМ көрсөткүчтөрүнүн мониторинг жүргүзүү жана отчеттуулук тутумун жакшыртуу үчүн Кыргыз Республикасынын статистикалык потенциалын чыңдоо боюнча Жол карта иштелип чыкты.

Расмий статистикалык маалыматтардын жана пайдалануучулар менен болгон кайтарым байланыштын сапатын жакшыртуу үчүн статистикалык маалыматтардын канааттандыруу деңгээли боюнча сурамжылоонун модулу иштелип чыккан. Интерактивдик сурамжылоонун жыйынтыгында канааттандыруу индекси 2018-жылдагы 33,6 баллдан 2021-жылдагы 68,9 баллга чейин өстү, ошону менен бирге статистикалык маалыматтардын актуалдуулугу, жеткиликтүүлүгү, ачыктыгы жана окумдуулугу да жогорулаган.

«Эл жана турак жай фондун каттоо жөнүндө» КР Мыйзамына, «Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигинин катышуучу мамлекеттеринде 2020-жылдын раундундагы эл каттоолорду өткөрүү жөнүндө» Көз карандысыз Мамлекеттердин Шериктештигинин мамлекет башчыларынын кеңешинин 2016-жылдын 16-сентябрындагы чечимине ылайык, «2022-жылы Кыргыз Республикасында эл жана турак жай фондун каттоого даярдык көрүү жана өткөрүү жөнүндө» КР Министрлер Кабинетинин 2021-жылдын 22-октябрындагы №228 токтому менен Улутстатком мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен биргеликте бул масштабдуу иш-чарага карата даярдык көрүү иштерин активдүү жүргүзүүдө.

Чүй, Ысык-Көл облустарынын жана Ош шаарынын айрым аймактарында сынамык эл жана турак жай фондун каттоо өткөрүлгөн. Сынамык каттоонун жүрүшүндө каттоону уюштуруучулук-методологиялык камсыздоону апробациялоо жүзөгө ашырылды, ошондой эле маалыматтарды киргизүүчү мобилдик тиркеме тесирлөөдөн өткөрүлдү.

25 жылдын ичинде Кыргыз Республикасынын улуттук статистика тутуму инфратүзүмүн өнүктүрүүгө олуттуу инвестицияларды ала элек, анын натыйжасында статистикалык отчеттуулуктардын негизги чөйрөсүнүн (формалардын жалпы санынын 70 пайыздан көбү) маалыматтарын киргизүү жана иштетүү 1990-1998-жылдардагы Clipper программалоосунун тилинде ишке ашырылат, ал эми маалымат базалары менен иштөө MSDos операциялык тутуму (1981-1995-жж., азыр дүйнө жүзүндө эч бир жерде бул программа менен чыгарылбайт) тарабынан камсыз кылынат. Бул жагдай расмий статистикалык маалыматтардын өз убагында жана сапаттуу даярдалышына олуттуу таасирин тийгизет.

IT кызматкерлеринин эмгек акысынын аздыгына (орто эсеп менен 10 миң сом) байланыштуу, квалификациялуу инженерлер менен программисттердин

жумуштан бошоп кетүү агымы көп катталат. Бирок Улутстатком тарабынан тутумду компьютердик, тармактык жана сервердик жабдуулар менен жабдуу үчүн эл аралык уюмдардан гранттык каражаттарды активдүү тарткан күндө да, кызматкерлердин эмгек акысы республикалык бюджеттен гана каралат.

Ушуга байланыштуу, Улутстаткомдун санариптештирүү менен байланышкан ишинин бардык багыттары, тактап айтканда: маалыматтарды электрондук түрдө топтоого, маалыматтарды автоматташтырып иштеп чыгууга жана ведомстволор аралык электрондук өз ара аракеттенүүгө өтүү иштери чараларды токтоосуз кабыл алууну талап кылат.

Тутумду жаңылоо боюнча чаралардын кабыл алынбашы эски программалык тутумдар менен иштөө көндүмүнө ээ адистердин жетишсиздигине байланыштуу, чоң көлөмдөгү статистикалык маалыматтарды жоготуп алууга алып келиши мүмкүн. Мындай маалыматтарды жоготуп алуу аналитикалык маалыматтарды даярдоо үчүн статистикалык жана социалдык көрсөткүчтөрдүн тарыхий учурларынын жок болушуна олуттуу коркунучтарды жаратат.

2. Стратегиялык максат жана өнүктүрүүнүн приоритеттүү багыттары

Программанын максаты төмөнкүлөргө иш-чараларга багытталган реформаларды, чараларды жана иш-аракеттерди жүргүзүү болуп саналат:

– жалпы республикадагы статистика органдарынын жана улуттук статистика тутумунун ишмердигин сапаттуу жакшыртууну жана алардын натыйжалуулугун аныктаган «Расмий статистика жөнүндө» КР Мыйзамын аткаруу;

– респонденттердин ишин жеңилдетүү жана статистикалык маалыматтарды чыгарууга кеткен чыгымдарды азайтуу менен бирге мамлекеттин жана коомдун сапаттуу расмий статистикага карата өсүп жаткан кеерктөөлөрүн натыйжалуу канааттандыруу үчүн бирдиктүү эл аралык стандарттарга негизделген статистикалык өндүрүштү модернизациялоо.

Программа төмөнкү приоритеттерге басым жасайт:

– Улутстатком тутумунун жашоо жөндөмдүүлүгүн жана ыңгайлашуусун кепилдеген заманбап институционалдык жана уюштуруучулук механизмдерди аныктоо;

– расмий статистиканы даярдоонун комплекстүү тутумдары үчүн багытталган стандартташтырылган өндүрүш процесстерин түзүү;

– статистикалык методологияларды, классификацияларды жана өлчөөлөрдү эл аралык стандарттар жана сунуштамалар менен өркүндөтүү жана шайкеш келтирүү;

– отчеттук иштерди жеңилдетүү жана бюджеттик каражаттардын чыгымын кыскартуу үчүн административдик маалыматтарды статистикалык максаттарда колдонууну жайылтуу;

– мамлекеттик маалыматтарды натыйжалуу жана ишенимдүү башкаруу максатында, мамлекеттик органдар менен бирдиктүү концепцияларды, классификацияларды жана стандарттарды колдонууда көмөктөшүү үчүн

Улутстаткомдун ведомстволор аралык маалыматтык өз ара аракеттенүү тутумуна активдүү катышуусу;

- расмий статистиканын сапатын башкаруу;
- расмий статистиканы өндүрүү үчүн маалыматтык технологиялардын инфратүзүмүн модернизациялоо;
- көп сандаган кызыкдар тараптар менен расмий статистиканын кызыкчылыгы боюнча өнөктөштүк мамилелерди түзүү;
- расмий статистика жаатындагы потенциалды күчөтүү, персоналды даярдоо жана ресурстарды мобилизациялоо.

3. Улуттук статистика тутумунун институционалдык жана уюштуруучулук реформалары

Расмий статистиканын укуктук негиздерин өнүктүрүү жана бекемдөө. «Расмий статистика жөнүндө» КР Мыйзамынын кабыл алынышы Улутстаткомду эч бир саясатка же башка кызыкчылыктарга көз каранды болбогон маалыматтардын ишенимдүү өндүрүүчүсү катары көрсөтүүнүн маанилүү элементи болуп саналат.

Ушул максатта расмий статистиканын укуктук жана институционалдык негиздерин өркүндөтүү боюнча иштерди улантуу пландалууда. Расмий статистиканы өндүрүүчүлөрдүн кеңири чөйрөдөгү кызыкдар катышуучулар менен, анын ичинде административдик маалыматтардын жеткирип берүүчүлөрү менен болгон өз ара аракеттенүүсүн эске алып, Кыргыз Республикасынын учурдагы мыйзамдарындагы ички карама-каршылыктарды, коллизияларды жана расмий статистика жаатындагы укуктук кенемтелерди жоюу боюнча ар тараптуу талдоо жүргүзүлөт.

Улуттук статистикалык тутум. Алдыда улуттук статистика тутумун координациялоонун механизмдерин иштеп чыгуу жана расмий статистиканы өндүрүүчүлөрдүн өз ара аракеттенүүлөрүнүн эрежелерин, жол-жоболорун жана колдонмо принциптерин эл аралык статистикалык ыкмалар жана стандарттарды эске алуу менен макулдашуу, ошондой эле пайдалануучуларга заманбап жана ишенимдүү статистикалык маалыматтарды берүү боюнча иштердин аткарылышы күтүлүүдө.

КР Статистика боюнча кеңеши. Расмий статистиканын актуалдуулугун жогорулатуу жана улуттук статистика тутумунун ачыктуулук жана отчеттуулук принциптерин кеңейтүү максатында, расмий статистиканы стратегиялык жактан өнүктүрүү маселеси боюнча консультативдик кеңеш берүүчү орган катары Статистика боюнча кеңештин иши активдештирилген.

Улутстатком тутумунун түзүмүн жаңы бизнес процесстерди киргизүү менен оптималдаштыруу. Улутстаткомдун азыркы учурдагы уюштуруучулук түзүмү «мору» (же «сызыктуу») принцибине негизделген тарыхый узак процесстин натыйжасы болуп саналат, мында статистика ар бир тармакта бирдей жана бири-биринен көз карандысыз өнүгүп келген. Аймактык статистика органдары тарабынан жыйналган респонденттердин статистикалык отчетторунун мындай үлгүсү маалыматтык тутумдарга жүктөлүп, андан кийин этап-этабы менен райондордон облустарга топтолуп, Улутстаткомдун

Интеллектуалдык маалыматтар борборуна, андан соң Улутстаткомдун борбордук аппаратына жөнөтүлөт. Маалыматтарды топтоонун жана иштетүүнүн мындай көп деңгээлдүү схемасы өндүрүш процессиндеги иштердин кайталанышына, так эместикке жана каталарга, акырында статистикалык маалыматтарды даярдоонун мөөнөтүнүн узарышына алып келет.

Ушуга байланыштуу Улутстаткомдун жана анын ведомстволук жана аймактык бөлүмдөрүнүн институционалдык түзүмүн Глобалдык баалоонун сунуштамаларына ылайык модернизациялоо жана кайра түзүү статистикалык маалыматтарды өндүрүүгө карата процесстик-багыттоочулук мамилени киргизүүнүн – Статистикалык маалыматтарды өндүрүүнүн типтүү моделинин негизинде маалыматтык-технологиялык инфратүзүмдү өнүктүрүүнүн эсебинен эки деңгээлдүү тутумга өтүүгө өбөлгө түзөт.

Бул моделдин негизги өзгөчөлүгү төмөнкүлөр: мында статистикалык процесстер статистикалык тармактар менен эмес, функциялар менен уюштурулат, ошондой эле кайра колдонууга (маалыматтарды, ыкмаларды жана процесстерди) негизделген өндүрүштүк процесстерди стандартташтырууну камтыйт: суроолор тизмектеринин дизайны, методология, маалыматтарды топтоо, IT-кызматтар, маалыматтарды редакциялоо жана жайылтуу.

Алдыда Улутстаткомдун көп деңгээлдүү региондук түзүмүн санарип маалыматтарды топтоонун жол-жоболоруна жана технологияларына, автоматтык башкарууну жана редакциялоону колдонууга, процесстердин жана милдеттердин кайталанышын жоюуга ылайыкташтырылган түзүмгө өткөрүү пландалууда. Улутстаткомду жана аймактык бөлүктөрдү кайра түзүү менен бирге Улутстаткомдун Интеллектуалдык маалыматтар борбору ведомстволук бөлүгү статистикалык изилдөөлөрдүн маалыматтарын жана административдик булактардан алынган маалыматтарды кабыл алууну жана иштетүүнү камсыз кылып, Улутстаткомдун бирдиктүү түзүмүнө толугу менен интеграцияланат.

4. Маалыматтарды топтоо, иштетүү жана жайылтуунун комплекстүү статистикалык тутуму

Респонденттердин отчеттук ишин жеңилдетүү. Азыркы убакта алгачкы маалыматтарды топтоо көлөмдүү жана толук кагаз түрүндөгү статистикалык формаларды (80 пайыздан ашыгы) колдонуу менен ишке ашырылат. Мындай тажрыйба толтурулган статистикалык формулярлардын саны, деталдаштыруу жана мезгилдүүлүк деңгээли боюнча ишканалардын отчеттук иштерин жеңилдетүү, ошондой эле Улутстатком тутумунун бардык деңгээлдеринде (район, облус, республика) иштетиле турган маалыматтарды түзөтүү боюнча иштердин ири көлөмү менен байланышкан олуттуу көйгөйлөргө алып келет.

Булардын негизинде кайталанма көрсөткүчтөрдү жана формулярларды аныктоо жана жоюу үчүн жыйнала турган маалыматтардын маңызын кайра карап чыгуу боюнча иш-чаралардын топтомун жүзөгө ашыруу зарыл.

Баштапкы маалыматтарды топтоону электрондук форматка толук масштабдуу өткөрүү зарылчылыгы отчеттук иштердин көлөмүн азайтуунун дагы бир маанилүү фактору болуп саналат. Бул кагаз түрүндөгү статистикалык

отчеттуулуктарды топтоого жана иштетүүгө кеткен бюджеттик чыгымдарды азайтат, автоматтык коддоштурууну жана логикалык текшерүүлөрдү колдонуу менен баштапкы статистикалык маалыматтардын сапатын жана ырааттуулугун жогорулатат, ошондой эле респонденттер тарабынан санариптик анкетага киргизилген жана Интернет аркылуу Улутстаткомдун маалыматтар базасына түз жөнөтүлгөн маалыматтарды топтоонун жана иштетүүнүн мөөнөтүн кыскартат.

Административдик маалыматтарды статистикалык максаттарда колдонуу. «Расмий статистика жөнүндө» КР Мыйзамына ылайык, расмий статистиканы өндүрүүчүлөр маалыматтарды топтоо жана иштетүү боюнча чыгымдарды азайтуу, респонденттердин ишин жеңилдетүү максатында, административдик маалыматтарды концептуалдык негиз статистикалык талаптарга ылайык шайкеш келген же ыңгайлашкан шарттарда аларды тийиштүү деталдаштыруу деңгээлинде колдонууга милдеттүү.

Ошол эле убакта административдик маалыматтарды толук колдонуу зарылчылыгы алардын жөнөкөйлүгүнөн жана наркынын төмөндүгүнөн, жеке адамдардан, үй чарбалардан жана уюмдардан түз суралып алынган маалыматтардын көлөмүнүн олуттуу азайышынан улам өсүүдө.

Алдыңкы убактарда салык маалыматтары экономикалык статистика жана улуттук эсептер үчүн административдик маалыматтардын маанилүү булагы болуп саналат; социалдык камсыздоо маалыматтары – жашоо шарттары статистикасы үчүн; жарандык абалдардын актыларын каттоонун маалыматтары - демографиялык статистика үчүн, ошондой эле билим берүү, саламаттыкты сактоо, эмгек, миграция, транспорт жана башкалар - тиешелүү тармактык статистиканы өндүрүү үчүн.

Административдик маалыматтарды жана башка булактарды комплекстүү колдонуу максатында төмөнкү иш-чараларды жүргүзүү пландалууда:

– өлкөнүн бар болгон маалыматтык реестрлеринин актуалдуулугун, жарактуулугун жана сапатын аныктоо жана баалоо;

– маалыматтарды иштеп чыгуучулар – мамлекеттик органдар, коммерциялык уюмдар, анын ичинде МКТ инфратүзүмүнүн провайдерлери, академиялык чөйрөлөр, изилдөө мекемелери жана башка түзүмдөр менен өз ара аракеттенүү жана тажрыйба алмашуу боюнча өнөктөш мамилелерди түзүү;

– маалыматтарды жеткирүүчүлөр менен маалыматтарды автоматташтырылган үзгүлтүксүз алууну уюштуруу үчүн маалыматтык тутумдарда маалыматтарды шайкештөө жана салыштыруу боюнча техникалык өз ара аракеттенүүнү уюштуруу;

– «Түндүк» ВЭӨТ пайдалануу менен Улутстатком менен мамлекеттик органдардын ортосунда маалыматтарды кабыл алуунун жана берүүнүн интерфейстерин (адаптерлерин) иштеп чыгуу;

– маалыматтарды топтоонун жана иштетүүнүн комплекстүү топтомунун методологиясын иштеп чыгуу, статистикалык процессте административдик жана башка булактарды, келүүчү маалыматтардын сапатын текшерүүнүн ыкмаларын пайдалануу, өндүрүш процессине маалыматтарды салыштыруу жана интеграциялоо;

– маалыматтарды алуу жана иштетүү боюнча жаңы билимдерди жана көндүмдөрдү алуу үчүн административдик маалыматтар менен иштеген персоналдарды окутуу.

Мамлекеттик маалыматтарды башкарууга катышуу. Адатта ар бир мамлекеттик орган маалыматтарды топтоо жана иштетүүнү өздөрүнүн функционалдык жана техникалык мүмкүнчүлүктөрүнө жараша жүзөгө ашырат. Натыйжада түзүмдөштүрүлбөгөн административдик маалыматтардын массивдери жыйналат жана түрдүү форматта сакталат, азыркы убакта бул маалыматтардын бардык потенциалдуу пайдалуулугун статистикалык максаттарда колдонуу абдан татаал жана дээрлик колдонууга мүмкүн эмес.

Улутстатком мамлекеттик маалыматтарды тутумдук башкаруунун эл аралык тажрыйбасын эске алып, мамлекеттик органдар менен тыгыз өз ара аракеттенүү менен расмий статистиканы сапаттуу өндүрүү үчүн мамлекеттик маалыматтарды башкаруу боюнча иштерди координациялоонун натыйжалуулугун көтөрүү боюнча чаралардын комплексин ишке ашырууну пландоодо. Ошону менен бирге мамлекеттик органдардын маалыматтык реестрлерин түзүүдө жана ишке киргизүүдө бирдиктүү стандарттарды жана классификаторлорду колдонууга өзгөчө көңүл бурулат.

Топтоонун жана иштетүүнүн комплекстүү тутумдары. Коомдун жашоосунун бардык чөйрөлөрү боюнча (анын ичинде глобализация, климаттын өзгөрүшү, калктын улгайуусу, энергиялык натыйжалуулук ж.б.) интеграцияланган жана макулдашылган маалыматтарга карата пайдалануучулардын өсүп жаткан маалыматтык керектөөлөрү стандартташтырылган программалык камсыздоону жана тийиштүү сапатка ээ бардык жеткиликтүү маалымат булактарын пайдалануу менен жалпы (техникалык) инфратүзүмгө негизделген комплекстүү өндүрүштүк тутумдарды даярдоону талап кылууда.

Бул багытта Улутстатком тарабынан статистикалык изилдөөлөрдүн жыйынтыктарын административдик булактар, геомейкиндиктүү маалыматтар жана ири маалыматтар менен айкалыштыруу жана интеграциялоо мүмкүнчүлүктөрүн кароого басым жасалат.

Сапатты башкаруу тутуму. Статистикалык маалыматтарды өндүрүүнүн жана жайылтуунун бардык этаптарында статистикалык маалыматтардын сапатын башкаруу тутумунун бүтүндөй моделин түзүү пландалууда.

Эл аралык стандарттарга ылайык, расмий статистиканын сапатын камсыздоонун улуттук принциптерин иштеп чыгууну, статистикалык өндүрүш процесстерин жана маалымдама метамаалыматтарды документтештирүүнү, өндүрүштүн бардык этаптарында сапатка мониторинг жүргүзүүнү, ошондой эле маалыматтардын сапатын башкаруу боюнча чараларды жүзөгө ашырууда улуттук статистика тутумунун потенциалын күчөтүүнү камтыган иш-чаралардын топтомун жүзөгө ашыруу болжолдонууда.

Маалыматтарды жана метамаалыматтарды башкаруу тутуму. Статистикалык өндүрүштү модернизациялоонун алкагында маалыматтар жана алар менен байланышкан концепциялар (методология, статистикалык классификациялар, статистикалык бирдиктер, өлчөө бирдиктери, убактылуу

катарлар, статистикалык жыйынды ж.б.у.с.) жөнүндө бардык маалыматтарды формалдуу түрдө камтыган метамаалыматтардын бирдиктүү интеграцияланган тутумун түзүү боюнча иштер улантылат.

Ишканалардын статистикалык регистри. Статистикалык максаттарда натыйжалуу колдонуу үчүн Статистикалык бирдиктердин бирдиктүү мамлекеттик регистринин маалыматтар базасынын программалык камсыздоосун эл аралык стандарттарга ылайык модернизациялоо боюнча иштер улантылат.

Административдик маалыматтарды, ошондой эле салыктык, демографиялык, билим берүү жана башка потенциалдуу булактарды колдонуу боюнча иштерди күчөтүү пландалууда. Ошону менен бирге уникалдуу идентификатору (ОКПО – ишканалардын жана уюмдардын коду, ИСН – идентификациялык салык номери) жок жана жалпы стандарттарды жана классификаторлорду камтыбаган административдик жазмаларды салыштырууда тутумду орнотуу жана оңдоо боюнча маселелерди чечүү каралууда.

Экономикалык глобализациялоону кеңейтүүнүн натыйжасында, статистикалык регистрлерге ири жана көп улуттуу ишканалардын тийиштүү эсебин жүргүзүү үчүн глобализация контекстине «ишканалардын тобу» жана «ишканалар» сыяктуу мааниге ээ жаңы статистикалык бирдиктерди киргизүү менен ишкердик ишин профилдөөнүн ыкмаларын жайылтуу талап кылынууда.

Статистикалык классификаторлор. классификациялоо жана коддоштуруунун бирдиктүү тутумун андан ары өнүктүрүү жана улуттук статистикалык маалыматтардын эл аралык салыштырмалуулугун камсыздоо максатында улуттук классификаторлорду эл аралык стандарттар жана классификациялар менен макулдашуу бул багыттагы маанилүү багыт болуп саналат.

Статистикалык каттоолор. Алдыдагы орто мөөнөттүү мезгилде эл жана турак жай фондун каттоого (2022-жылы), 2024-2025-жылдардын раундундагы айыл чарба каттоосуна жана экономикалык каттоого даярдык көрүү, өткөрүү, ошондой эле алардын жыйынтыктарын жайылтуу пландалууда.

2024-2025-жылдардын раундундагы *айыл чарба каттоосун* өткөрүүнүн алкагында мамлекеттик органдардын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын административдик маалыматтарын пайдалануу менен маалыматтарды топтоонун жана иштетүүнүн заманбап ыкмаларын колдонуп, каттоонун методологиясын иштеп чыгуу жана аны өткөрүүнү уюштуруу пландалууда.

Экономикалык ишмердиктин бардык түрлөрү боюнча ишкердик субъекттеринин түзүмү жана башкы жыйындысы жөнүндө толук маалыматтарды алуу максатында экономикалык каттоону уюштуруу жана өткөрүү боюнча иштерди ишке ашыруу каралууда.

Региондук статистиканы (калктуу пункттардын статистикасын) өркүндөтүү. Региондордун социалдык-экономикалык өнүгүүсүнө мониторинг жүргүзүү жана баалоо үчүн региондук статистиканын көрсөткүчтөрүнүн тутумун иштеп чыгуу пландалууда. Бул төмөнкүлөрдү камтыйт:

- региондук статистиканын (калктуу пункттардын статистикасы) индикаторлорундагы пайдалануучулардын керектөөлөрүн аныктоо;
- калктуу пункттардын өнүгүүсүн, анын ичинде туруктуу өнүгүү жаатындагы максаттарга таандык көрсөткүчтөрдү сандык баалоо жана көзөмөлдөө үчүн негизги көрсөткүчтөрдүн топтомун аныктоо;
- Региондук статистиканын (калктуу пункттардын статистиканын) көрсөткүчтөр тутумунун концепциясын (көрүнүшүн) иштеп чыгуу;
- калктуу пункттардын статистикасынын маалыматтарын топтоо жана берүү боюнча методологияны жана колдонмо принциптерди иштеп чыгуу;
- региондордун социалдык-экономикалык өнүгүшүнө мониторинг жүргүзүүнүн жана баалоонун автоматташтырылган тутумун түзүү;
- шаарлардын өнүгүү индексин колдонуу;
- калктуу пункттардын статистикасы чөйрөсүндөгү иштерди координациялоонун механизмин иштеп чыгуу.

Статистика органдарынын мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары менен статистикалык маалыматтарды өндүрүү үчүн «Санарип аймак» тутумунун административдик маалыматтарын толук колдонуу маселеси боюнча натыйжалуу өз ара аракеттенүүсүн камсыздоо пландалууда.

Статистикалык маалыматтарды жайылтуу. Расмий статистиканын өндүрүүчүлөрү расмий статистика коомдук байлык болуп саналарын эске алуу менен бардык категориядагы пайдалануучуларга статистикалык маалыматтарды бирдей негизде алууга акысыз жана бирдей мүмкүнчүлүк берүүнү камсыздашы керек.

Бул максатта жайылтуу стратегиясы жана өзүнө төмөнкү элементтерди камтыган улуттук статистика тутуму үчүн коммуникациялар иштелип чыгат:

- метамаалыматтарды жана түшүндүрмө комментарийлерди коштоодо расмий статистиканын маалыматтарын жарыялоо;
- пайдалануучуларды маалымдоо үчүн каталарды жана оңдоолорду иштетүүнүн жол-жоболорун иштеп чыгуу;
- маалыматтарды мыкты түшүнүү жана талдоо үчүн чыгуучу метамаалыматтарды (түзүмдүк жана маалымдама) жайылтуу;
- жайылтуу ыкмаларын (веб-сайттар, порталдар, социалдык түйүндөр, визуализация куралдары, мобилдик тиркемелер ж.б.) иштеп чыгуу жана өркүндөтүү.

Пайдалануучулар менен коммуникацияларды жакшыртуу. Статистикалык маалыматтардын пайдалануучуларынын муктаждыктарын канааттандыруунун жолдорун жакшыртуу боюнча иштер улантылат. Актуалдуу жана ишенимдүү статистикалык маалыматтардын булагы катары Улутстаткомдун беделин көтөрүү максатында, түрдүү топтогу пайдалануучулар менен төмөнкү милдеттерди чечүүгө багытталган өз ара аракеттенүү боюнча стратегияларды иштеп чыгуу пландалууда:

- пайдалануучулардын максаттуу топторун аныктоо жана алардын бар болгон жана келечектеги статистикалык өнүмдөргө карата муктаждыктарына талдоо жүргүзүү;

- өз интернет өнүмдөрдү колдонууну изилдөө үчүн веб-аналитикаларды пайдалануу жана перспективдүү иштелмелердин приоритеттерин аныктоо;
- пайдалануучулардын максаттуу топтору үчүн аныкталган муктаждыктардын негизинде статистикалык маалыматтарды берүүнүн заманбап ыкмаларын киргизүү;
- мамлекеттик органдардын түрдүү тармактардагы эксперттери менен алардын маалыматтарга болгон учурдагы жана келечектеги муктаждыктарын көзөмөлдөө жана чара көрүү боюнча тыгыз байланышты түзүү;
- бардык топтогу пайдалануучуларды координациялоо үчүн Статистика боюнча кеңештин аянтчасын пайдалануу;
- пайдалануучулардын максаттуу топтору менен өз ара аракеттенүүнү кеңейтүү жолу менен маркетинг ишмердигин уюштуруу;
- көйгөйлөрдү башкаруу жана пайдалануучулардын канааттануу деңгээлин өлчөө үчүн пайдалануучулардын талаптарын аныктоо жана чара көрүү эрежелерин иштеп чыгуу.

5. Статистикалык өндүрүштү жана статистикалык методологияны өркүндөтүү

Статистикалык өндүрүштү өркүндөтүүнүн негизги багыты статистикалык маалыматтарды өндүрүүнүн жалпы моделине ылайык стандартташтырылган жана иретке келтирилген өндүрүш процесстерин киргизүү болот. Бул милдеттерди ишке ашыруу маалыматтардын жаңы муктаждыктарын изилдөөнү, баштапкы административдик булактардан маалыматтарды алуу процессин долбоорлоону, статистикалык процесстерди документтештирүүнү, статистиканын бардык тармактарында методологияны стандартташтырууну, статистикалык талдоо ыкмаларын киргизүүнү жана өндүрүштүн бардык этаптарында сапатты талап кылат.

Статистикалык методологияны өркүндөтүү эл аралык статистикалык стандарттарга, өлкөнүн ченемдик-укуктук базасына, ошондой эле жаңы көрүнүштөрдүн пайда болушуна жана экономиканын уюштуруу жана өндүрүштүк түзүмүндөгү өзгөрүүлөргө байланыштуу тиешелүү өзгөртүүлөрдү киргизүү боюнча туруктуу негизде ишке ашырылат.

Улуттук эсептер. Ички дүң продукциянын түзүмүнө таасир этүүчү 2008-жылдагы УЭСнын жоболорун жана сунуштарын ишке ашыруу боюнча иштерди улантуу зарыл, мисалы, аскердик чыгымдарды эсептөө, пенсиялык фонддордогу үй активдеринин наркынын өзгөрүшүнө баа берүү жана түзөтүү, ошондой эле ресурстук таблицаларды түзүүнү мындан ары жакшыртуу жана «Чыгымдар - Чыгаруу» колдонуу, интеграцияланган экономикалык эсептин толук ырааттуулугун түзүүнү жыйынтыктоо.

Айыл чарба статистикасы. иштелип чыккан статистикалык маалыматтардын өз убагында луулугун жана сапатын жогорулатуу жана ТӨМ индикаторлоруна мониторинг тутумун түзүү максатында, АГРИС (Айыл чарба илимдеринин жана технологияларынын эл аралык маалыматтык тутуму) инструменти аркылуу айыл чарба статистикасынын көрсөткүчтөрүн чогултуу, иштеп чыгуу жана жайылтуу методологиясын өркүндөтүү боюнча комплекстүү

уюштуруучулук-методологиялык иш-чараларды жүргүзүү пландаштырылууда. Мындан тышкары, айыл чарба статистикасын чогултуу боюнча берилген мамлекеттик ыйгарым укуктарды жүзөгө ашыруучу жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын адистеринин кесиптик деңгээлин жогорулатуу боюнча иш-чараларды өткөрүү каралууда.

Энергетика статистикасы. Бул багытта энергетика статистика боюнча эл аралык сунуштамаларга дал келтирүү боюнча төмөнкү иш-чаралардын топтомун ишке ашыруу пландаштырылууда:

- энергетика статистикасы, өлкөнүн отун-энергетикалык комплексиндеги өндүрүш, энергиянын өзгөргөн агымдарына ылайык келген отун-энергетикалык балансты түзүү боюнча методологиялык жоболорду өркүндөтүү;

- энергетика статистикасы боюнча эл аралык принциптерге ылайык республиканын энергетикалык балансын түзүү;

- отун-энергетикалык ресурстарды керектөөнү изилдөөнүн азыркы тутумун өркүндөтүү.

Өнөр жай статистикасы. Өнөр жай статистикасынын методологиясын өркүндөтүү боюнча уюштуруучулук-методологиялык иш-чаралардын топтомун жүргүзүү, анын ичинде өнөр жай продукциясынын физикалык көлөмүнүн индекстерин эсептөө боюнча программалык өнүмдү өркүндөтүү пландаштырылууда.

Курулуш жана инвестициялар статистикасы. Респонденттердин ишин азайтуу жана инвестициялар боюнча жыйынды маалыматтарды түзүүнү жеңилдетүү максатында, статистикалык инструменттерди өркүндөтүү боюнча иштер жүргүзүлөт (жеке отчеттуулук формаларынын көрсөткүчтөрүн заманбап электрондук анкеталардын бардык талаптарына жооп берген бирдиктүү электрондук формага бириктирүү).

Баалардын статистикасы. Өндүрүүчүлөрдүн бааларынын маалыматтарын автоматташтырылган топтоо жана иштеп чыгуу ыкмасын киргизүү, өндүрүүчүлөрдүн бааларынын индексин эсептөөнүн методологиясын өркүндөтүү каралууда. Пайдалануучулардын керектөөлөрүн канааттандыруу максатында, кыймылсыз мүлктүн бааларынын индексин иштеп чыгуу үчүн административдик жана жаңы маалымат булактарын пайдаланууну көбөйтүү жана керектөө бааларынын индексин аныктоо ыкмаларын өркүндөтүү пландаштырылууда.

Ишканалар жана финансы статистикасы. Бул чөйрөдөгү негизги багыт административдик маалыматтарды финансы статистикасы боюнча статистикалык отчеттуулуктун колдонуудагы тутуму менен интеграциялоо, атап айтканда, чарба жүргүзүүчү субъекттердин финансылык-чарбалык ишин мүнөздөгөн салык декларацияларын колдонуу жана аларды финансы статистикасынын методологиясына ыңгайлаштыруу болот.

Керектөө рыногу жана кызмат көрсөтүүлөр статистикасы. Соода жана кызмат көрсөтүү статистикасын толук камтууну камсыз кылуу максатында интернет-дүкөндөр аркылуу Интернет глобалдык компьютердик тармагында сооданы эсепке алуу пландаштырылууда. Эл аралык тажрыйбаны изилдөө, статистикалык инструменттерди иштеп чыгуу жана аларды сынап

көрүү зарыл. Эл аралык нормаларга жана стандарттарга шайкеш келген Интернет аркылуу соода жана кызмат көрсөтүүлөр боюнча статистикалык отчеттуулуктун методологиясын иштеп чыгуу үчүн пилоттук изилдөө талап кылынат.

Соода жана кызмат көрсөтүү чөйрөсүнүн жүгүртүүсүнүн олуттуу үлүшү формалдуу эмес сектордо жеке ишкерлер тарабынан жүргүзүлөрүн эске алуу менен, жогоруда көрсөтүлгөндөй, чарба жүргүзүүчү субъекттердин экономикалык каттоосун өткөрүү керектөө рыногунун жана кызмат көрсөтүүлөрдүн статистикасынын маалыматтарынын сапатын жогорулатуунун маанилүү маселеси болуп калат.

Маалыматтык-коммуникациялык технологиялар (МКТ) статистикасы. МКТ чөйрөсүндө жогорку сапаттагы статистикалык маалыматтарды алуу үчүн МКТнын абалын жана өнүгүшүн мүнөздөгөн терминдердин жана аныктамалардын глоссарийин иштеп чыгуу, бул чөйрөдө сурамжылоолорду жүргүзүү үчүн статистикалык каражаттарды иштеп чыгуу жана МКТ статистикасынын методологиясын өркүндөтүү зарыл. эл аралык нормаларга жана стандарттарга ылайык.

Эмгек жана иш менен камсыздуулук статистикасы. Эмгек статистиктеринин 20-Эл аралык конференциясынын резолюциясына ылайык иш менен камсыз кылуунун статистикасын өркүндөтүү боюнча уюштуруу-методологиялык иш-чаралардын комплексин жүргүзүү, анын ичинде иш менен камсыз кылуунун статусунун эл аралык классификаторун кайра карап чыгуу жана аны статистикалык практикага киргизүү зарыл. Формалдуу эмес иш менен камсыз кылууну эсепке алуунун, ошондой эле формалдуу эмес сектордо жаңыдан түзүлгөн жумуш орундарын эсепке алуунун методологиясын иштеп чыгуу пландаштырылууда.

Товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн тышкы соодасынын статистикасы. Тышкы соода статистикасынын методологиясын өркүндөтүү, чек ара соодасынын көлөмүн эсепке алуу жана баалоо, айлык индекстин көрсөткүчтөрүн эсептөө, ЕАЭБге мүчө мамлекеттер менен өз ара соодага статистикалык байкоо жүргүзүүнү өркүндөтүү боюнча уюштуруу-методикалык иш-чаралардын комплексин жүргүзүү, эл аралык стандарттарга ылайык электрондук жана трансчегаралык соодасын эсепке алууну пландаштырылууда.

Үй чарба статистикасы. 2022-жылдагы Эл жана турак жай фондун каттоонун жыйынтыгы боюнча үй чарбаларынын бюджетин жана жумушчу күчүн изилдөө үчүн тандап алуу тутумун өзгөртүү боюнча иштерди жүргүзүү пландаштырылууда.

Үй чарбаларынын интеграцияланган тандалма изилдөөсүнүн баштапкы маалыматтарынын сапатын башкаруу үчүн маалыматтарды редакциялоо (импутациялоо) ыкмасын, регрессиялык моделдерди жана тегиздөө коэффициенттерин колдонуу пландаштырылууда.

Социалдык статистика. Маалыматтарды чогултууну жакшыртуу жана оптималдаштыруу максатында майыптыктын статистикасы боюнча иштөөнүн, майыптуулуктун жана ден соолуктун Эл аралык классификациясын, билим берүү жана саламаттыкты сактоо боюнча электрондук маалымат базасын түзүү,

жаңы Оорулардын эл аралык классификациясынын (ОЭК11) версиясын киргизүү, жаңы ченемдик укуктук актыларга ылайык кылмыштуулук боюнча статистикалык отчеттуулукту жакшыртуу.

Демографиялык статистика. Сапаттуу демографиялык статистиканы чыгаруу үчүн административдик булактардан алынган микромаалыматтарды иштеп чыгуу ыкмаларын өркүндөтүү, демографиялык кырдаалга статистикалык талдоо жүргүзүү ыкмаларын жана жайылтылган маалыматтардын сапатын жакшыртуу пландаштырылууда. 2022-жылдагы Эл жана турак-жай фондун каттоонун негизинде калктын учурдагы статистикасынын маалыматтарын жаңылоо жана каттоо аралык мезгилде калктын жаш-жыныстык курамын кайра эсептөө.

Гендердик статистика. Азыркы учурда республиканын улуттук статистикалык тутуму БУУнун гендердик көрсөткүчтөрдүн минималдуу топтомунун 51 көрсөткүчүнүн ичинен 38 көрсөткүчүн чыгарат. Ошол эле учурда алардын көбү чарбалык жана экологиялык ишмердүүлүк чөйрөсүндө жок

Кийинки беш жылда гендердик теңчиликке жана аялдардын укуктарын кеңейтүүгө карай прогрессти өлчөө үчүн гендердик сезимтал индикаторлордун улуттук тутумун иштеп чыгуу пландаштырылууда. Бул милдетти чечүү Улутстатком тарабынан гендердик статистиканын башка өндүрүүчүлөрү менен бирдикте жетишпеген көрсөткүчтөрдү өндүрүү боюнча иш-чаралардын комплекстүү планынын алкагында ишке ашырылат. План ведомстволор аралык өз ара аракеттенүү механизмин түзүү, гендердик статистика боюнча колдонмолорду жана нускамаларды иштеп чыгуу, гендердик көрсөткүчтөрдүн интерактивдүү порталын түзүү жана комплекстүү баалоо үчүн башка сунуштарды камтыйт.

Маалыматтарды чогултуу, иштеп чыгуу, талдоо жана жайылтуу процессине байланыштуу ушул Программанын бардык иш-чаралары гендердик дезагрегацияланган көрсөткүчтөрдү эске алуу менен жүзөгө ашырылат.

Айлана-чөйрө статистикасы. Бул чөйрөдөгү негизги максаттардын арасында жаратылыш-экономикалык эсепке алуу тутумуна (ЖЭЭС) ылайык экологиялык эсептерди өнүктүрүү жана климаттын өзгөрүүсүнүн статистикасын киргизүү саналат. Бул үчүн экологиялык статистиканын сапаттык көрсөткүчтөрүнүн тутумун түзүү боюнча уюштуруу-методикалык иш-чаралардын комплексин жүргүзүү зарыл.

Туризм статистикасы. Туризм статистикасы чөйрөсүндөгү эң маанилүү багыт болуп Бүткүл Дүйнөлүк Туризм Уюмунун методологиясына ылайык туризмдин көрсөткүчтөрүн кыйла толук жана деталдуу эсепке алуу үчүн тиешелүү методологиялык жоболорду иштеп чыгуу, ошондой эле 2008-жылдагы УЭС эл аралык стандарттарына ылайык туризмдин сателлиттик эсептерин өнүктүрүү саналат.

Туруктуу өнүгүү максаттарынын статистикасы. Бардык иштер КР ТӨМ индикаторлоруна мониторинг жүргүзүү боюнча Жол картасынын иш-чараларын ишке ашыруунун алкагында уюштурулат. Улуттук отчеттук платформасын андан ары өркүндөтүү жана машина окуй турган форматтарда

(анын ичинде SDMX) маалыматтарга жана метамаалыматтарга жетүүнү камсыз кылуу пландаштырылууда.

Улутстатком 2030-жылга чейинки ТӨМ Күн тартибинин “эч кимди артта калтырбоо” принцибине ылайык, ТӨМ көрсөткүчтөрү үчүн дезагрегацияланган маалыматтардын (жынысы, жашы, географиялык жайгашуусу жана башка белгилер боюнча) жеткиликтүүлүгүн жакшыртуу боюнча иштерди улантат.

6. Маалыматтык-технологиялык инфратүзүмдү модернизациялоо

Улутстатком колдонуудагы өндүрүштүк тутумунда («мору» модели) иштелип чыккан программалардын түзүмүн, колдонуучу интерфейсин жана өзгөрүлмө белгилерди аныктоого бирдиктүү мамиле жок. Ошентип, электрондук маалыматты иштеп чыгуунун ар бир тармактык комплекси күчтөрдүн жана функциялардын кайталанышына алып келген өзүнүн жеке процесстерине ээ. Жалпысынан алганда, бул айырмачылыктар модернизациялоо жана автоматташтыруу процесстерин, маалыматты, методдорду жана технологияларды кайра колдонууну кыйындатат жана жаңы статистикалык продуктыларды өз убагында түзүүгө тоскоолдук кылат.

Улутстатком маалыматтык, прикладдык жана технологиялык инфраструктурасын модернизациялоо максатында Дүйнөлүк банктын долбоорунун алкагында статистикалык уюмдар үчүн бирдиктүү бизнес моделинин стандарттарына ылайык жаңы Бирдиктүү статистикалык бизнес архитектурасын иштеп чыгуу пландаштырылууда. Бул стандарт өндүрүш, стратегиядан тартып мүмкүнчүлүктөрдү башкарууга жана корпоративдик колдоого чейин статистикалык иштин бардык чөйрөлөрүн камтыган статистикалык өндүрүштү колдоо үчүн зарыл болгон бардык бизнес-процесстерге багытталган. Мындай комплекстүү өндүрүш тутумун куруу жалпы ыкмаларды иштеп чыгууну жана колдонууну жана маалыматтык технологиялардын компоненттерин ийкемдүү түрдө кайра колдонууну камтыйт. Жаңы статистикалык өндүрүш процесстери учурдагы модулдарды тандоо жана ыңгайлаштыруу жолу менен чогултулат («күйгүз –иште» принцибинин негизинде) кандай гана тиркемелерди (же алардын бөлүктөрүн) алардын конкреттүү талаптарына ылайыктуу. Бул модулдук ыкманы колдонуу Улутстаткомго жаңы өнүмдөрдү жана кызматтарды көрсөтүү үчүн учурдагы статистикалык маалыматтарды жана метамаалыматтарды тезирээк кайра колдонууга жана интеграциялоого мүмкүндүк берет.

Ведомстволук реестрлердин административдик маалыматтарын пайдалануу боюнча алдыдагы масштабдуу иштерди эске алуу менен, тиешелүү базалык статистикалык реестрлердин (калк, кыймылсыз мүлк жана чарбалык субъектилер) базасында жаңы интеграцияланган өндүрүш тутумун курууну баштоо пландаштырылууда. Мында базалык статистикалык реестрлер бирдиктүү идентификациялык коддор (ОКПО, ИНН, ПИН – жеке идентификациялык номер, ЕНИ – кыймылсыз мүлк бирдиги) боюнча административдик маалыматтардын жана статистикалык байкоолордун маалыматтарынын үзгүлтүксүз автоматташтырылган агымын колдонуунун

негизинде жана структураланган түрдө статистикалык байкоолор менен байланыштырылат.

Өндүрүштүк маалымат базаларында жана репозиторийлеринде жеткиликтүү жана маңыздуу уюштурулган маалымат топтомдору бар өндүрүш тутуму учурдагы жана пайда болгон маалымат муктаждыктарын канааттандырат. Статистикалык байкоолорго келсек, статистикалык реестрлер аларды ишке ашыруу үчүн тандап алуу алкагы катары кызмат кылат.

Учурда статистикалык маалыматтарды сактоо да борборлоштурулбаган түрдө ишке ашырылат, бул аларды кайрадан колдонууну дээрлик мүмкүн эмес кылат. Бул көйгөйдү жоюу үчүн маалыматтык коопсуздукту камсыз кылуучу жана үч деңгээлдүү сервердик инфраструктурадан үзгүлтүксүз режимде (online) бирдиктүү корпоративдик тармак аркылуу бардык кызматтарды көрсөтүүгө өтүүгө мүмкүндүк берүүчү бирдиктүү маалыматтарды сактоо архитектурасын иштеп чыгуу пландаштырылууда.

Маалыматтардын коопсуздугу жана купуялуулугу Улутстаткомдун статистикалык жана IT инфратүзүмүн модернизациялоонун приоритеттүү багыты болуп саналат. Купуя маалыматтар деперсонализациялоонун заманбап ыкмаларын колдонуу менен атайылап же атайылап эмес кыянаттык менен пайдалануудан корголушу керек. Бул максатта «Түндүк» ВЭӨТ жана Интернеттин жардамы менен маалымат алмашуу үчүн кошумча аутентификациясы бар виртуалдык жеке тарамдын (VPN) каналдарын, санкциясыз кирүүлөрдү аныктоо жана алдын алуу үчүн көп деңгээлдүү программалык камсыздоолор колдонулат. Ошондой эле ыйгарым укугу жок адамдардын маалыматтарга кирүүсүн алдын алуу үчүн жөнгө салуучу, административдик, техникалык жана уюштуруучулук маселелер чечилет.

7. Статистикалык интеллектуалдык потенциалды күчөтүү

Кайра түзүү процесстерин ишке ашыруу Улутстаткомдун адистерин кесиптик жактан даярдоо үчүн кадрдык потенциалга олуттуу инвестицияларды талап кылат. Дүйнөлүк банктын долбоорун жана өнүгүү боюнча башка өнөктөштөрдүн техникалык жардамдарын ишке ашыруунун алкагында туруктуу статистикалык потенциалды түзүү боюнча адистештирилген окутуу программаларын иштеп чыгуу жана ишке ашыруу пландаштырылууда.

Мындан тышкары төмөнкү иш-чаралардын кеңири чөйрөсүн жүргүзүү каралууда: Улутстаткомдун жана башка кызыкдар мамлекеттик органдардын жаңы көндүмдөргө болгон муктаждыктарын канааттандыруу максатында, заманбап окуу планын иштеп чыгуудан тартып, Улутстаткомдун жана тармактык министрликтерде жана ведомстволордо улуттук жана райондук деңгээлде иштеген статистиктердин, ошондой эле жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын (айыл өкмөттөрүнүн) кызматкерлеринин кадрдык потенциалын камсыздоо максатында, окуу программаларын жогорку билимдин деңгээлине чейин жакшыртуу. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын (айыл өкмөттөрүнүн) кызматкерлеринин окууга болгон муктаждыктарына өзгөчө көңүл бурулат.

Кадрларды башкаруу жана персоналдын квалификациясын жогорулатууга көмөктөшүү чөйрөсүндө статистикалык иштер жана электрондук документ жүгүртүү менен айкалышкан жумуш убактысын эсепке алуунун комплекстүү тутумун түзүү каралууда.

Академиялык, техникалык, башкаруучулук көндүмдөргө жана иш тажрыйбага ээ Көп тармактуу персоналдарды алуу максатында, персоналды жалдоо, карьералык өсүү, билим берүү жана кесиптик даярдоолор боюнча стратегия иштелип чыгат. Бул багытта техникалык жана башкаруучу кадрларды даярдоонун бардык этаптары, кадрларды кармап калуу жана мотивациялоо, алардын квалификациясын жогорулатуу мүмкүнчүлүктөрү каралат. Бүгүнкү маалыматтык-технологиялык чөйрөнү эске алуу менен статистика жаатындагы ыкмалар жана стандарттар боюнча салттуу техникалык окуу программалары жана курстар инновациялык технологиялар жана кайра түзүү процесстерин башкаруу маселелери боюнча кесиптик даярдыктарды окутуу менен толукталат.

8. Эл аралык кызматташтыкты кеңейтүү

Расмий статистиканын негиз болуучу принциптерине ылайык, статистика чөйрөсүндөгү эл аралык кызматташтык улуттук статистика тутумдарынын ишин жакшыртууга жана жогорку сапаттагы статистиканы өнүктүрүүгө шарт түзөт. Бул максатта Улутстатком эл аралык экономикалык жана статистикалык уюмдар, башка өлкөлөрдүн улуттук статистикалык кызматтары менен төмөнкү багыттар боюнча активдүү кызматташууну улантат:

- улуттук расмий статистикалык методологияны, классификацияларды жана өлчөөлөрдү статистика чөйрөсүндөгү эл аралык стандарттарга жана сунуштамалар менен андан ары шайкеш келтирүү;

- статистиканы өнүктүрүү маселелери боюнча эл аралык статистикалык конференцияларга жана семинарларга активдүү катышуу аркылуу улуттук статистикалык потенциалды чыңдоо.

9. Программанын иш-чараларын каржылоо жана аны ишке ашыруудагы тобокелдиктер

Бул Программанын айрым иш-чараларын ишке ашыруу Дүйнөлүк банктын тарабынан каржылануучу Салыктык башкарууну жана статистикалык тутумду модернизациялоо долбоорунун (TASSMP) алкагында, өнүгүү боюнча башка өнөктөштөрдүн колдоосунда, ошондой эле өлкөнүн мамлекеттик бюджеттен статистикалык органдар үчүн жыл сайын бөлүнүүчү каражаттардын чегинде ишке ашырылат.

Ушул Программанын иш-чаралары мамлекеттик органдар жана жергиликтүү өз алдынча органдары менен өз ара аракеттенүүдө статистика органдары тарабынан ушул Программанын иш-чаралар планына ылайык ишке ашырылат.

Программаны ишке ашырууга тоскоолдук жаратышы мүмкүн болгон тобокелдиктер:

- Программанын негизги аткаруучуларынын жана катышуучуларынын иш-аракеттерди макулдашпагандыгы;

- пландалган иш-чаралардын толук каржыланбагандыгы.

Программаны ишке ашыруу процессинде шартталган тобокелдиктерди азайтуу максатында Пландын аткарылышынын жүрүшүндө биринчи кезекте аткарылуучу чараларды контролдоону күчөтүү жана аны ишке ашырууну күндөлүк башкарууну жакшыртуу; Программанын аткарылышына мониторинг жүргүзүү; Программанын иш-чараларын туруктуу талдоо жана зарылчылыкка жараша аларды түзөтүү; бюджет бөлүүгө жана каржылоого карата мамилени оптималдаштыруу; ошондой эле өнүктүрүү боюнча өнөктөштөрдүн донордук жардамдарын активдүү тартуу каралат.

10. Программанын аткарылышына мониторинг жүргүзүү жана баалоо

Ушул Программанын иш-чараларынын аткарылышына туруктуу мониторинг жүргүзүү жана баалоо илгерилетүү процессине түзөтүүлөрдү киргизүү жолу менен демилгелүү чечимдерди кабыл алууга жана тутумдун жалпы өнүгүүсүнө анын тийгизген таасирине баалоо жүргүзүүгө шарт түзгөн ишке ашыруу прогрессин көзөмөлдөөнүн натыйжалуу куралы болот.

Программанын аткарылышына мониторинг жүргүзүү жана баалоо тутуму ушул Программанын тиркемесине ылайык, Программанын аткарылышына мониторинг жүргүзүү жана баалоо индикаторлорунун матрицасында шартталган базада түзүлөт.

Программанын иш-чараларынын аткарылышы жана орто аралык натыйжаларды баалоо тууралуу маалымат Улутстатком тарабынан Кыргыз Республикасынын Статистика боюнча кеңешинин жана Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин отурумунда жылдык негизде берилет.